

VETOOMUS SUOMALAISEN SANANVAPAUDEN PUOLESTA

Julkaisuvapaa 3.5.2019

Me allekirjoittaneet edustamme kulttuurin, tieteen ja journalismin eri aloja. Olemme huolissamme tilasta, johon suomalainen sananvapaus on ajautunut. Maahamme on kehittynyt ilmapiiri, jossa osa mielipiteistä, arvoista ja jopa sanavalinnoista pyritään tekemään lainsuojattomiksi tai sulkemaan pois järjestäytyneen yhteiskunnan piiristä. Erilaiset painostusryhmät varsinkin sosiaalisessa mediassa yrittävät saada kulttuurin, median ja liike-elämän toimijat sallimaan vain näiden ryhmien hyväksymiä näkemyksiä. Ihmisiä painostetaan vaikenemaan leimaamalla, supistamalla heidän toimeentuloaan ja viemällä heiltä keinot tuoda kantansa julkisesti kuultavaksi.

Viime vuosina olemme joutuneet seuraamaan tapahtumia, jotka vielä vähän aikaa sitten olisivat tuntuneet mahdottomilta. Yliopiston professoria on yritetty kammata pois virastaan hänen yksityishenkilönä esittämiensä mielipiteiden perusteella.(1) Konsertteja on peruttu, koska esiintyjä on sanonut julkisuudessa asioita, jotka saattavat loukata jotakuta.(2) Kirjailijoille myönnettyjä apurahoja on vaadittu peruttaviksi (3) ja kustantaja on suljettu kirjamessujen ulkopuolelle epämääräisiin arvosityihin vedoten. (4) Kansalaiskeskustelua sosiaalisessa mediassa on rajoitettu mielivaltaisesti sovelletuilla yhteisönormeilla ja automatisoidulla sensuurilla. Monet eivät uskalla sanoa julkisesti edes ilmiselviä tosiasioita, jotteivät vaarantaisi uraansa ja joutuisi ala-arvoisen riepottelun kohteeksi.

Tähän mennessä julkisuudessa on puhuttu enimmäkseen uhkailusta ja häirinnästä, jota tutkijat, toimittajat ja poliitikot ovat joutuneet kokemaan yksityishenkilöiden taholta. Me allekirjoittaneet tuomitsemme myös tällaisen toiminnan yksiselitteisesti. Tässä julkilausumassa haluamme kuitenkin kiinnittää huomion vähemmän esillä olleeseen seikkaan, eli instituutioiden, liikeyritysten ja niihin vaikuttamaan pyrkivien painostusryhmien toiminnasta sananvapauden rajoittamiseksi. Mielestämme kyseessä on tällä hetkellä suurin uhka sananvapaudelle, sillä mainituilla tahoilla on suuri valta päättää siitä, kuka pääsee esittämään asiansa ja missä.

Totalitaarisen logiikan mukaan tietynlaisia mielipiteitä ei saa päästää julkiseen tilaan, koska itsenäiseen ajatteluun kykenemättömät kansalaiset saattavat omaksua ne. Tämä ajattelumalli perustuu syvään epävarmuuteen, jota yritetään lievittää kielloilla. Mutta epämiellyttävätkään ajatukset eivät katoa kieltämällä tai pois sulkemalla. Vapaan mielipiteenvaihdon loppuminen vaarantaa yhteiskuntarauhan ja lisää riskiä väkivallan käyttöön normaalien vaikutuskanavien sijaan. Se syventää yhteiskunnallista kahtiajakoa ja eri ryhmien välistä vihamielisyyttä.

Sananvapaudesta ovat riippuvaisia poliittiset oikeudet ja itse oikeusvaltio. Sananvapaus ei tarkoita pelkkää valtiollisen ennakkosensuurin puuttumista, vaan vapaudelle vihamielinen ilmapiiri voi syntyä ilman ainuttakaan lakiin kirjattua kieltoa. Hiljennysvaikutuksesta, jossa ihmiset vaikenivat kielteisten sosiaalisten seuraamusten pelossa, on esimerkkejä Suomenkin lähihistoriassa.

Vetoamme kaikkiin kulttuuri- ja tiede-elämän vaikuttajiin sananvapauden säilyttämisen puolesta. Vaadimme myös poliittisia päättäjiä turvaamaan aktiivisesti tätä kansalaisvapauksien aluetta, josta kaikki muut vapaudet riippuvat. Sananvapautta koskevaa tuomiovaltaa ei pidä siirtää oikeuslaitokselta yksityisille kansalaisille, ryhmille ja yrityksille, jotka pyrkivät luomaan epävirallisen sensuurin ilmapiiriä. Sananvapauden epämuodolliset rajoitukset on kitkettävä yhteiskunnastamme. Kansalaisten oikeus arvostella päättäjiä, ideologioita, uskontoja, kansanryhmiä ja toisiaan on itseisarvo, jota ei tule soveltaa valikoiden. Jos tehdään rangaistavaksi jokin, mitä joku

pitää loukkaavana, ollaan pian tilanteessa, jossa kaikki voivat vaatia sananvapautta rajoitettavaksi omien tunnereaktioidensa perusteella. Sananvapauden ainoa hyväksyttävä raja kulkee väkivallan lietsomisessa, kaikki muut viralliset ja epäviralliset rajoitukset uhkaavat kansalaisvapauksia kokonaisuudessaan. Suomen henkisen elämän pitää säilyä vapaan mielipiteenvaihdon alueena, jossa sallitaan myös ajatukset jotka eivät kaikkia miellytä.

Jos koko ihmiskunta, yhtä ainoaa ihmistä lukuunottamatta, olisi samaa mieltä ja tuo yksi ainoa olisi vastaan, ihmiskunta ei olisi sen paremmin oikeutettu vaientamaan tätä yhtä henkilöä kuin tämä olisi oikeutettu vaientamaan ihmiskuntaa, jos hänellä olisi siihen valta. Jos mielipide olisi persoonallista omaisuutta, joka olisi jonkun arvoista ainoastaan sen omistajalle, jos kiusanteko sen omistamisessa olisi vain yksityistä vääryyttä, niin olisi joku ero siinä, tehdäkö vääryys harvoille vai useille henkilöille. Mutta varsinainen paha vaientamisessa on se, että siten ryöstetään ihmiskuntaa, niin hyvin jälkimaailmaa kuin nykyistäkin sukupolvea, ja vielä enemmän niitä, jotka siitä mielipiteestä poikkeavat kuin niitä, jotka sitä kannattavat. Jos mielipide on oikea, heiltä on otettu tilaisuus vaihtaa erehdys totuuteen; jos se on väärä, he menettävät melkein yhtä suuren edun, kirkkaamman käsityksen ja elävämmän tunteen totuudesta, jonka synnyttää tämän taistelu erehdyttä vastaan.
(John Stuart Mill, ”Vapaudesta”, suom. Niilo Liakka)

- (1) <https://yle.fi/uutiset/3-10356231>
- (2) <https://yle.fi/uutiset/3-10707819>
- (3) <https://demokraatti.fi/timo-hannikaiselle-apurahan-myontanyt-kordelinin-saatio-taas-syytosten-keskella-saatio-ei-ole-myontanyt-apurahaa-aarioikeistolaiseen-toimintaan/>
- (4) <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005867398.html>

Allekirjoittaneet

Maria Asunta

kirjailija

Antti Balk

kirjailija, kustantaja

Aki Cederberg

kirjailija, muusikko

Marko Hamilo

tiedetoimittaja, tietokirjailija

Jukka Hankamäki

filosofi, sosiaalipsykologi

Timo Hännikäinen

kirjailija, kustantaja

Vesa Iitti

kirjailija, suomentaja

Katriina Kajannes

kotimaisen kirjallisuuden dosentti

Atte Kaleva

tietokirjailija

Tenho Kiiskinen

toimittaja, kriitikko

Kari Klemelä

suomentaja, kustantaja

Tuula Komsu

vapaa kirjoittaja, kriitikko

Katja Koo

rap-artisti

Jussi Juhani Kuosmanen

kustantaja, diplomianssinopettaja

M. A. Käppi
podcast-isäntä, joogaopettaja

Miisa Latikka
elokuvaohjaaja

Kiba Lumberg
taiteen sekatyöläinen

M. A. Meretvuo
kirjailija, suomentaja

Jussi K. Niemelä
kirjailija, toimittaja

Eeva Oehlandt
yrittäjä, kirjailija, toimittaja, blogisti

Teppo Paulasto
kirjailija

Matti Rautaniemi
tietokirjailija

Matti Reinikka
elokuvaohjaaja

Kari Salminen
toimittaja

Erkki Seppänen
muusikko, kielitieteilijä

Veikko Suvanto
suomentaja

Tero Vaara
muusikko

Timo Vihavainen
historioitsija, Venäjän tutkimuksen professori

Aulikki Vuola
suomentaja